

Luonnoskirja - apuväline vai teos itsessään

Anna-Liisa Ronkanen
Opinnäytetyö
Tampereen ammattikorkeakoulu
Kuvataiteen koulutusohjelma
Huhtikuu 2016

Sisällysluettelo

Tiivistelmä / Abstract	3
1. Johdanto	4
2. Kirjataiteesta	5
3. Luonnoskirja	6
3.1 Taiteilijoiden parissa	6
3.2 Luonnoskirjan muuntautuminen teokseksi	7
4. Taiteilijakirja eli Artist's Books	8
4.1 Määritelmä	8
4.2 Esimerkkejä taiteilijakirjoista	9
5. Luonnoskirjan ja taiteilijakirjan yhtäläisyydet ja erot	11
6. Teokseni lähtökohdat	12
6.2 Työskentelystä	14
6.3 Esillepano	16
6.4 Suhde kirjataiteeseen	18
7. Lopuksi	19
Lähdeluettelo	

Tiivistelmä

Tässä tutkielmassa (Luonnoskirja - apuväline vai teos itsessään) käsittelem luonnoskirjan suhdetta muuhun kirjataiteeseen, sekä kuvataiteelliseen taideteokseen. Pohdin luonnoskirjan mahdollisuutta seisoa omilla jaloillaan kokonaisena teoksena. Tutkin myös muita kirjataiteen termejä ja tutkin niiden olennaisuutta.

Luonnoskirjan tekeminen eroaa prosessina ennalta suunnitellun taideteoksen tekemisestä. Aineistona käytän kuvataiteilijoiden ja asiantuntijoiden tulkintoja luonnoskirjojen taiteellisesta luonteesta. Aineistosta nousee esiin näkemys, jonka mukaan luonnoskirjojen työstäminen on hauskaa, vapauttavaa, rentouttavaa ja terapeutista.

Toteutan opinnäytetyön taiteellisena osana sarjan käsintehtyjä kirjoja, jotka täytän kuvallisella kerronnalla pääasiassa maalauksen, piirrustuksen ja kollaasitekniikan avulla. Teokseni nimi on Impulse. Pohdin tekstissäni oman teokseni suhdetta sekä luonnoskirjaan että muuhun kirjataiteeseen.

Avainsanat: luonnoskirja, taiteilijakirja, kirjataide.

#####

Abstract

In this thesis (Sketchbook - a tool or an independent artwork) I wanted to study the relationship between a sketchbook and other book art, and its role to a finished artwork. I consider a sketchbook's possibility to stand on its own as a complete piece of artwork. I also explore other terms used in book art and analyse the fundamentality of a sketchbook.

The process of filling up a sketchbook differs very clearly from creating a considered piece of artwork. As a primary material I read many opinions by professionals from the visual field about sketchbooks and about working on them. The clearest view that came across was that sketchbooks are fun, liberating, relaxing and therapeutic to do.

As my visual thesis I am creating a series of handmade artist's books, which will be filled with visual narration mostly through painting, drawing and collage. My artwork's name is Impulse. In this text I will also reflect on the relationship between my work and a sketchbook and also other book art as well.

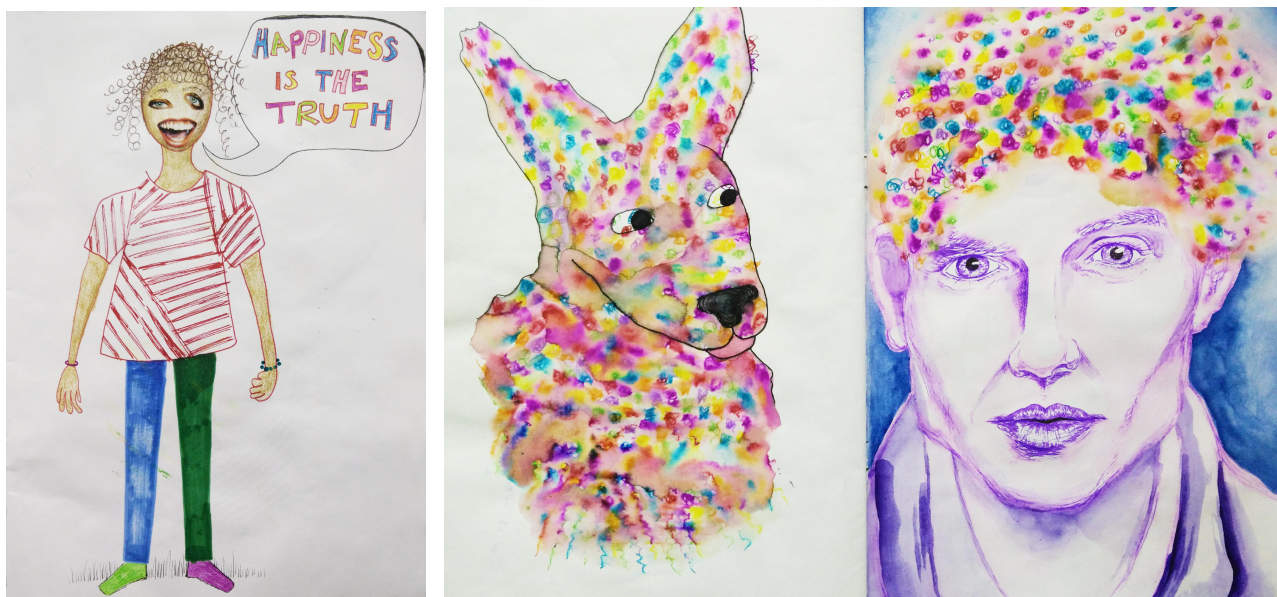
Keywords: sketchbook, artist's book, book art.

1. Johdanto

Tässä tutkielmassa päätin tutkia minulle tärkeää välinettä, luonnoskirjaa, ja sen erilaisia ilmenemismuotoja. Mikä on luonnoskirjan merkitys taiteilijalle? Missä vaiheessa luonnoskirjaa voi esitellä omana teoksenaan ja kutsua ehkä jollain toisella nimellä? Mikä se nimi olisi? Käsittelen myös muuta kirjoihin liittyvää taidetta yleisellä tasolla. Keskityn vertailemaan luonnoskirjaa ja taiteilijakirjaa (artist's books) ja mietin niiden yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia tekemisprosessin aikana sekä valmiissa teoksessa. Haluan tarkastella sitä mahdollisuutta, että luonnoskirjaa voisi katsoa omana teoksenaan ja pohtia näiden eri termien merkityksiä sekä mahdollisuutta laajentaa niitä.

Tarkastelen myös syitä siihen, miksi luonnoskirjojen sisältö näyttyy usein paljon raikkaampana ja mielenkiintoisempana kuin valmiit teokset. Luulin alunperin tämän ajatuksen olleen oma yksinäinen mielipiteeni, mutta lukiessani aiheesta huomasin että se onkin hyvin yleinen käsitys.

Tavoitteenani on löytää yleisesti tyydyttävä termi kirjoille, jotka ovat luonnoskirjamaisia leikkisyydessään ja raikkauudessaan, mutta eivät kuitenkaan ansaitse tulla kutsutuksi vain luonnoksiksi. Haluan tuoda tällaisille kirjoille tunnustusta, jota uskon niiden taidemaailmassa tarvitsevan.

Kuva 1. Otteita omista luonnoskirjoistani, 2015

2. Kirjataiteesta

Kirjoihin liittyvä taide on jaettavissa eri kategorioihin. Yhteisenä tekijänä havaitaan, että joko teoksen lähtökohtana on ollut kirja, tai sitten lopputulos muistuttaa kirjaa. Erilaisten alakategorioiden määrittelyminen on kuitenkin ongelmallista, sillä useat nimitykset ovat lähes identtisiä ulkoasultaan ja niiden tarkasta määritelmästä ollaan eri mieltä. Esimerkkinä termi *artist's books*, josta on kirjoitusasultaan neljä erilaista muotoa: *artists' books*, *artist's book* ja *artist book*.

Käytän tutkielmassani käsitettä 'kirjataide' viitatessani kirjoihin liittyvään kuvataiteeseen. Tämäkin termi on hieman hämärä, koska sillä voitaisiin myös tarkoittaa taiteellista kirjallisuutta. Yleisesti tunnustettavat termit ovat tärkeitä, jotta kaikki tietävät puhuvansa samasta aiheesta, toisaalta huomaisin, että tässä taiteen osa-alueessa termistö ei ole vielä kovin selkeää. Ihmisillä tuntuu olevan hieman vaihtelevat mielipiteet termien merkityksistä ja joitakin niistä käytetään hyvin yleistävällä tavalla.

Kirjataiteen käsitettä voisi miettiä erottamalla sanat ensin toisistaan ja tarkastelemalla sitten niiden yksilöllisiä merkityksiä. Kotimaisten kielten keskus määrittelee sanan 'kirja' nidoksena paperiarkkeja, joissa on painettua tekstiä, kuvia tai molempia. 'Taide' taas määritellään merkityksellisinä pidettäviin aistipohjaisiin elämyksiin tähtäävänä luovana toimintana ja sen tuloksina. Kun nämä kaksi yhdistää, saadaan laaja käsite, joka voi sisältää lähes mitä tahansa kirjaan viittaavaa.

Taiteellisia kirjoja tai kirjamaisia taide-esineitä voidaan valmistaa joko käsintehtyinä yksittäisinä uniikkikappaleina tai monen painoksen massatuotettuina julkaisuina. Itse pidän enemmän persoonallisista käsintehtyistä kirjoista, vaikka painetuilla kirjoillakin on toki puolensa. Niitä on esimerkiksi helpompi levittää kaikkien nähtäväksi julkisuuteen, eikä yhden kappaleen vahingoittumisesta tarvitse huolehtia, koska sen voi aina korvata toisella painoksella. Käsintehtyjen kirjojen ainutlaatuisuuden viehäytys on kuitenkin korvaamaton kokemus, josta mielelläni nauttisin useamminkin taidegallerioissa ja museoissa.

3. Luonnoskirja

3.1 Taiteilijoiden parissa

Luonnoskirjat koukuttavat. Niiden tekemiseen ja selailuun ei kyllästy. Luonnoskirjat ovat suosittuja, sillä niitä on helpompi kantaa mukana kuin irtonaisia sivuja. Jos kirjaa on työstetty kronologisesti, siitä näkee myös hienosti tietyn projektin, aiheen tai taiteilijan itsensä kehityksen.

Luonnoskirjojen kiehtova puoli on se, että niitä ei ole tarkoitus näyttää kenellekään. Tämä antaa suuren vapauden tunteen taiteilijan työskentelyyn. Kuten graafinen suunnittelija Timothy O'Donnell kirjoittaa luonnoskirjoja käsittelevässä kirjassaan *Sketchbook* (2009, 6): "A sketchbook allows secrets. Sketchbooks, like diaries, allow the designer a private, personal space to vent, daydream, free associate and explore. Most importantly, they offer a place where mistakes are allowed and experimentation encouraged. ...the sketchbook offers freedom."

Luonnoskirjoihin saa kirjoittaa, piirtää, liimata tai maalata mitä tahansa. Niiden työstämistapaan tai sisältöön ei ole olemassa sääntöjä, sillä taiteilija tekee luonnoskirjaa ainoastaan itselleen. Tekemisprosessi on jokaiselle omanlaisensa, eikä yleispäteviä sääntöjä tällöin ole olemassa. Luonnoskirjaa tehtäessä taiteilija voi antaa luovuudelleen täyden vallan ja nauttia vapaasta kädenjäljestään.

Olen itse jakanut luonnoskirjat mielessäni kahteen kategoriaan: suunnittelu-luonnoskirjoiksi ja taideteos-luonnoskirjoiksi. Näistä ensimmäinen on yleisempi, sillä lähes kaikki visuaalisen alan tai suunnittelutyön tekijät käyttävät luonnoskirjaa projektiansa tai teostensa hahmotteluun. Luonnoskirjat sisältävät nopeita luonnoksia, listoja ideoista, mittaustuloksia sekä esimerkkejä materiaaleista. Suunnittelu-luonnoskirjojen tarpeellisuus ja hyödyllisyys valmiin teoksen tai projektin kannalta on kiistatonta, sillä hyvin suunniteltuahan on puoliksi tehty. Graafinen suunnittelija Steven Doyle kirjoittaa luonnoskirjoistaan seuraavanlaisesti: "There's a lot of stuff you don't want to lose. I just tape the shit in there. If I were to get arty about it, I'd never do it. The books themselves are not a project, but they fuel my ideas. I use them as snack food. I feed off of them, visually." (*Sketchbook* 2009, 157) Doyle siis käyttää kirjoja ruokkimaan luovuuttaan, hän tallentaa ideoitaan sinne ja ottaa niitä käyttöön sopivan projektin kohdatessaan.

Taideteos-luonnoskirjat kiehtovat minua, sillä ne paljastavat paljon tekijästään. Niitä valmistavat useimmiten ihmiset, jotka eivät pysty lopettamaan luonnosteluaan, vaan haluavat jatkaa kunnes kuva paperilla vastaa heidän vaatimustasoaan. Nämä ihmiset nauttivat luonnoskirjojen työstämisestä ja käyttävät kirjojen valmistamiseen usein yhtä paljon aikaa kuin teoksiensa toteuttamiseen. Lopputulos on usein maukas ja persoonallinen kirja, joka vie katsojan suoraan tekijänsä silloiseen mielentilaan ja elämän hetkiin. Kirjan sivuilta aistii ihanan luomisen ilon ja taiteilijan leikin.

Kaikki eivät kuitenkaan pidä luonnoskirjojen tekemistä mielekkäänä. Esimerkiksi graafiset suunnittelijat Marco Fiedler ja Achim Reichert kertovat, etteivät he halua katsella vanhoja piirroksiaan, koska ovat tyytymättömiä niihin. Yrittäessään käyttää luonnoskirjoja, he halusivat aina tehdä niistä täydellisiä ja korjasivat luonnoksia myöhemmin (*Sketchbook* 2009, 30). Myös graafinen suunnittelija ja ohjaaja Johnny Hardstaff kertoo ettei hän palaa katsomaan aikaisempia luonnoskirjojaan: "I used to go back to the sketches, to dissect and assimilate, but it is pointless. I don't need to, and I get nothing from them. Therefore, old thoughts are exactly that: old and inappropriate." (*Sketchbook* 2009, 138) Hardstaffin mielestä luonnoskirjoja on turha selaila myöhemmin, sillä niissä olevat ajatukset ovat jo vanhentuneita ja epäsoveliaita.

Luonnoskirjaa ei harmillisesti aina pidetä taideteoksena. Tuntuu että luonnoskirjoja vähätellään, koska ne sisältävät *vain* luonnoksia. Olen kuitenkin huomannut, kun olen useamman vuoden ajan selannut taideopiskelijoiden luonnoskirjoja, että niistä huokuva rentous ja raikkaus on minulle paljon mielekkäämpää katseltavaa kuin monet valmiit teokset. Myös se, että luonnoskirjoja saa koskea, tuo uuden kerroksen lisää taide-elämykseen. Seinällä roikkuvien maalausten ohi on paljon helpompi kävellä kuin mielenkiintoisen näköisen kirjan, joka kutsuu ottamaan sen käsiin ja selailemaan sitä. Lupa koskea on myös virkistävää katselijalle, joka on tottunut koskemisen kieltäviin kyltteihin gallerioissa ja museoissa.

Kuva 2. Otteita omista luonnoskirjoistani, 2015.

3.2 Luonnoskirjan muuntautuminen teokseksi

Amerikkalainen kuvittaja ja taidemaalari Marshall Arisman toteaa luonnoskirjastaan näin: "I wanted the sketchbook to reflect the immediacy of drawing. Like most artists, I believe that sketches have an intrinsic energy and directness that often doesn't translate into the finished work." (*Graphic*. 2010, 24) Kuvittaja Peter Blegvad taas ilmaisee kantansa näin: "Finished work is cooked, sometimes overcooked, while work in a sketchbook is usually raw, freer, more honest." (*Graphic*. 2010, 50) Olen itse samaa mieltä näiden havaintojen kanssa, ja pidän niitä tärkeinä syinä siihen miksi tietyn tyyppiset luonnoskirjat pitäisi tunnustaa oikeana taideteoksina.

Sisällöstään riippuen luonnoskirjojen voidaan katsoa olevan kokoelma esimerkiksi piirroksia, akvarelleja tai kollaaseja, jotka on sidottu yhteen. Kun asiaa ajattelee tältä kantilta, luonnoskirjojen tunnustamisessa taideteokseksi ei pitäisi olla mitään ongelmaa. Kirjallisuuden perusteella huomasiin että luonnoskirja muutti nimeään kun sen katsottiin olevan niin hyvä, että sitä voisi sanoa omaksi teoksekseen. Tällöin nimitys vaihtui taiteilijakirjaksi, joka yleisesti tunnetaan nimellä *artist's book*. Todennäköistä on, että luonnoskirja jää valitettavasti ikuisesti nimensä vangiksi, sillä miten mikään mikä sisältää sanan 'luonnos' voisi olla valmis teos?

4. Taiteilijakirja eli Artist's book

Taiteilijakirjat alkoivat muodostua nykyiseen asuunsa ja tulivat suosituksi 60-luvulla. Kirja oli halpa valmistaa ja sitä pystyi levittämään laajalle. Taiteilijakirjat toimivat runokirjojen visuaalisena vastineena, joskus myös sosiaalisena protestina eliittitaidetta vastaan.

4.1 Määritelmä

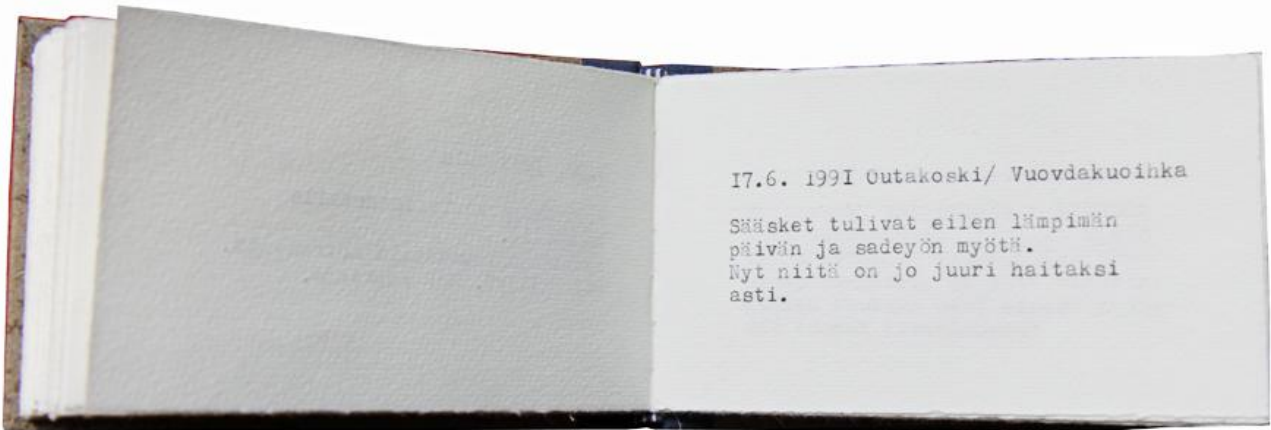
Taiteilijakirjojen määritelmiä on useita ja ne eroavat toisistaan lähinnä määritelmän väljyydellä. Asiaa sekoittaa vielä se, että taiteilijakirjalle on olemassa usempi synonyymi, jotka eivät kuitenkaan kaikkien mielestä tarkoita samaa asiaa. Esimerkiksi *livres d'artistes* on kuvataiteilija ja opettaja Alisa Goldenin määritelmän mukaan ”Book designed to hold images, most commonly prints, by a famous artist, or illustrations by the same. They are usually deluxe, meticulously produced editions using the finest papers, the finest printing, etc.. Not usually crafted by the artists themselves.” (2011) Sen sijaan esimerkiksi toimittaja ja taidekriitikko Jaakko Lintinen Helsingin kaupunginkirjaston RikArt-verkkosivuilla kirjoittamassaan artikkelissa käyttää sekä 'artists' books' että 'livres d'artistes' puhuessaan samasta asiasta: taiteilijakirjoista.

Lintinen kertoo samassa tekstissä taiteilijakirjoista seuraavanlaisesti: ”kysymyksessä ovat taiteilijoiden tuottamat kirjat, joiden tarkoituksena ei ole noudattaa kirjan perinteistä konventiota. Taiteilijakirjat eivät pyri olemaan kirjallisuutta, eikä niiden tarkoituksena ole esiintyä myöskään taiteesta kertovina kuvateoksina. Taiteilijakirjat on tehty itsenäisiksi taideteoksiksi. Niistä voi esimerkiksi koota helposti liikuteltavan pienoisenäyttelyn. Kirjan vaihteleva volyyymi laajentaa mahdollisuuksia käsitellä muotoja, ideoita ja sisältöjä. Sovellutusten lukumäärä tuntuu loputtomalta.”

Ranskalainen taiteilija Marcel Duchamp taas määrittelee taiteilijakirjan näinkin väljästi: ”Taiteilijakirja on sellainen, jonka taiteilija on tehnyt tai sellainen, jota taiteilija sanoo taiteilijakirjaksi.” Tämä määritelmä ei itseasiassa määrittele taiteilijakirjaa ollenkaan, mikä on toisaalta ihan hyvä. Itse ainakin koen liian tarkat rajojen vetämiset joskus hieman tukahduttaviksi. Tästä huolimatta en voi kieltää sitä, etteikö asiasta puhuminen helpottuisi, jos taiteen kentällä olisi selkeät ja globaalit vakiintuneet termit näille kirjataiteen edustajille.

4.2 Esimerkkejä taiteilijakirjoista

Taiteilijakirjoja on monenlaisia. Yleisimpiä pääkategorioita voisin rajata neljä: tekstipainotteinen sidottu kirja, kuvapainotteinen sidottu kirja, irtosivuista koostuva 'kirja' (yleensä pakattu laatikkoon) sekä kirjasta lähtöisin oleva veistoksellinen taide-esine. Taiteilijakirjoja olisi hullunkurista jakaa pelkästään niissä käytettyjen tekniikoiden perusteella, sillä useimmat niistä sisältävät monia eri materiaaleja ja tekotapoja. Tekstipainotteinen kirja saattaa monesti olla useamman painoksen omaava teos, kun taas loput kolme kategoriaa ovat usein yksittäiskappaleita.

Kuva 3. Katkelmia vuosien 1987–1992 retkipäiväkirjoista, 1998. Timo Vartiainen.

Kuva 4. Bolturi, 2011. Tommi Musturi.

Kuva 5. *The Good Girl*, 2007. Susan Lenz.

Kuva 6. *Calligraffiti 3*, 2011. Merrill Shatzman.

5 Luonnoskirjan ja taiteilijakirjan yhtäläisyydet ja erot

Lähestyn luonnoskirjan ja taiteilijakirjan vertailua siitä näkökulmasta, että taiteilijakirjan katsotaan olevan valmis teos, jota on suunniteltu ja josta on tehty luonnoksia. Nään luonnoskirjan enemmän visuaalisena tajunnanvirtana, jota ei ole sensuroitu, eikä sen enempää harkittu. Luonnoskirjan työstäminen on 100-prosenttista vapautta. Kirjassa ei tarvitse olla mitään teemaa, eikä tiettyä ennalta valittua teknistä tai materiaalipohjaista toteuttamistapaa. Intuutiolla ja sen mukaan toimimisella on mielestäni suuri rooli luonnoskirjoissa. Psykologi Tony Dunderfelt kuvailee seuraavasti intuitiota kirjassaan *Intuitio - Sisäinen viisaus* (2008, 114): ”Intuitio on tapa olla avoin alitajunnassa muhiville ideoille ja taiteelliselle inspiraatiolle.”

Luonnoskirjan työstäminen on jatkuvaa päätösten tekoa. Koska kirjaa ei ole suunniteltu etukäteen, on kaikki päätökset tehtävä hetkessä. Tämä on monille täysin tiedostamaton prosessi, johon ei käytetä paljon aikaa vaan valinnat tehdään alle sekunnissa. Tällainen työskentelytapa avaa ovet ja ikkunat moniin odottamattomiin lopputuloksiin, joista osa voi olla täyttä kultaa, kun taas osan toivoisi voivansa pyyhkiä olemattomiin. Mutta juuri tämä sattumanvaraisuus on mielestäni yksi luonnoskirjan parhaita ominaisuuksia. Kaikki vahingot, virheet ja yllätykset saavat näkyä siinä vapaasti. Mitään ei tarvitse poistaa, peittää tai tehdä uudelleen. Kuten graafikko ja kuvittaja Sakke Yrjölä kirjassaan *Luonnoskirja - The Sketchbook* (2007, 8) asian ilmaisee: ”Jokaisen suunnittelijan pitäisi hyväksyä puutteet piirustustaidossaan ja uskaltautua kuvalliselle löytöretkelle omaan mieleensä. Tahraaminen ja sotkeminen on vapauttavaa.”

Taiteilijakirjaa taas on työstetty enemmän, sekä ajatuksellisesti että varsinaisen toteutuksen kannalta. Taiteilijakirjoilla on usein yksi tietty teema, jota ne käsittelevät tai edustavat. Niiden työstäminen on myös paljon varovaisempaa, sillä jos sidotun kirjan sivuja on vaikea vaihtaa tai korjata. Taiteilijakirjat voivat tietysti olla myös painokoneella tehtyjä kirjoja, mutta silloinkin kirja vaatii paljon suunnittelua eikä virheitä voi enää korjata valmiista kirjoista.

Amerikkalainen kuvittaja David McLimans väittää että hänen luonnoskirjojaan voitaisiin ajatella taiteilijakirjoina. ”I make them as objects. Sketchbooks give me the freedom I don't have when working on an assignment. They are sometimes roadmaps for future projects,” McLimans kertoo ja lisää luonnoskirjojensa näyttävän enemmän virheitä kuin hänen valmiit teoksensa (*Graphic*. 2009, 232). Amerikkalainen sarjakuvapiirtäjä, kuvittaja ja animaattori Everett Peck taas kertoo luonnoskirjojensa jokaisen aukeaman olevan kohtalaisen valmis ilmentymä konseptista: ”Sometimes I use the sketchbook image as finished art” (*Graphic*. 2009, 257).

6. Teokseni lähtökohdat

Teokseni juuret ovat luonnoskirjakurssissa, jonka kävin toisena opiskeluvuoteni täällä TAMK:ssa. Pidin todella paljon kirjojen tekemisestä, vaikka ne alkoivatkin täysin luonnosmaisina, ei työstettyinä kuvina. Kurssin loppua kohden aloin kuitenkin käyttämään yhä enemmän ja enemmän aikaa kuvien työstämiseen ja huomasin nauttivani siitä työskentelystä enemmän. Kirjoja oli kivempi selata myöhemmin läpi kun aukeamiin oli tyytyväinen.

Jatkoin luonnoskirjatyöskentelyä itsekseni kolmannella vuosikurssilla kun olin vaihdossa Academie Minervassa, Hollannissa. Näytin muutamille opettajilleni kirjojani ja he pitivät niistä paljon ja olivat sitä mieltä, että niissä näkyi sellaista työskentelyn vapautta ja siitä nauttimista, mitä valmiissa teoksissani ei ollut. Eräs opettaja ehdotti, että keskittyisin luonnoskirjojen tekemiseen ja tekisin niistä teoksiani. Silloin ajattelin itse vielä ettei *luonnoskirjat* voi olla teoksia itsenään, mutta aina kun aloin miettimään mitä haluaisin tehdä lopputyökseni, huomasin palaavani tähän kirja-ajatukseen takaisin.

Kuva 7. Yksityiskohta yhdestä kirjastani, *Impulse*, 2016.

Minulla oli itselläni suunnittelu-luonnoskirjoja, joihin olin kirjoittanut ajatuksia ja ideoita, sekä tehnyt luonnoksia. Halusin jatkaa suunnittelemani lopputyökirjojen tekemistä samalla tavalla kun olin kirjoja Hollannissakin tehnyt, mutta tajusin että niitä ei voisi enää kutsua luonnoskirjoiksi. Vaikka työskentelytapani olikin lähtenyt liikkeelle jostain, mitä luonnoskirjoiksi kutsutaan, huomasin etten enää voisi tuota nimitystä käyttää, sillä se ei vastannut enää todellisuutta. Kirjani olivat edenneet luonnoskirja-termistä ja minun piti löytää niille uusi nimi.

Lopputyö-projektin kunnianhimoisuus sekä tekemisen hauskuus olivat suurimmat syyt miksi päätin tehdä kirjoja lopputyökseksi. Halusin pitää tietyn verran vapautta työskentelyssä, jotta minulle ei tulisi oloa että toteutan koko ajan suunnitelmaa, joka on tehty puoli vuotta aiemmin. Minulle on tärkeää, että pystyn olevaan impulsiivinen ja tekemään valintoja hetkessä. Yleisidea oli siis suunniteltu: tiesin tekeväni kirjoja, mutta en tiennyt niiden sisältöä muutamia häilyviä teemoja lukuunottamatta.

Kun olin päättänyt tehdä kirjoja lopputyökseksi, tiesin heti että haluan luoda ne käsin. Minulle on tärkeää että kirjani ovat yksilöitä ja erottuvat tehtailla valmistetuista massatuotetuista kirjoista. Pidän käsintehdyistä esineistä, joilla on persoonallisia möykkyjä tai naarmuja. Tästä syystä en tekovaiheessakaan ollut kirjoista suuresti huolissani, sillä ajattelin että jos niille jotain käy, niin se kuuluu asiaan ja otan sen mukaan kuviiin. Kannet tosin suojasin muovilla, koska työskentelin lähinnä lattialla, enkä halunnut kansien likaantuvan suotta.

Kuva 8. Kuva työpisteeni lattialta, 2016.

6.1 Työskentelystä

Ensimmäinen vaihe kirjojen teossa alkoi jo kesällä 2015, nimittäin materiaalien kerääminen. Tiesin tekeväni kuvia kollaasi-tekniikalla, joten tarvitsin kaikenlaista sälää, mitä pystyisin käyttämään kirjoissa. Keräsin ihmisiltä ja kirjastoilta vanhoja aikakauslehtiä, sain anopiltani kasseittan vuosien varrella kertynyttä paperitavaraa ja kankaita. Kävin läpi omia varastoja ja vanhoja valokuvia. Selasin nettiä ja tulostelin mielenkiintoisia kuvia.

Syksyllä suunnittelin kirjojen muodot, koot ja sivumäärät valmiiksi kunnes lokakuussa sain budjetin läpi ja pääsin hankkimaan loput tarvittavat asiat. Konepahvin ja kankaat kansiin, paperit ja langan kirjoihin, sekä muun muassa kyniä, liimaa ja musteita kuvien tekemiseen. Aloitin kirjojen valmistamisen heti poikaystäväni avulla.

Kirjojen kokoaminen vei hieman alle kaksi viikkoa, jonka jälkeen pääsin siirtymään niiden kanssa työhuoneelle. Koitin pitää työtilani mahdollisimman siistinä, mutta kuten edellisen sivun kuvasta näkee (kuva 8), tavaran paljous ja tilan pienuus johtivat väistämättä sekasortoon.

Minulla oli ajatuksena työstää kaikkia kirjoja samanaikaisesti, jotta etenisin mahdollisimman tasaisella tahdilla, ja jolloin voisin helposti jatkaa työskentelyä kirjasta toiseen maalin kuivuesssa. En myöskään tehnyt yhtäkään kirjaa kronologisessa järjestyksessä, vaan aloitin keskeltä ja hyppelin edes takaisin aukeamilla. Tämä johtui siitä, että halusin jokaisen aukeaman olevan mahdollisimman erilainen edellisestä, ja sain tämän hyvin aikaan jättämällä aikaa peräkkäin olevien sivujen väliin. Tyyli, aihe ja materiaalit ehtivät hyvin muuttua. Kirjoihin ei ollut missään vaiheessa tarkoitusta tulla kronologisesti etenevää tarinaa, ja halusinkin kunkin aukeaman olevan yksilö.

Kuva 9. Yksityiskohta yhdestä kirjastani, *Impulse*, 2016.

Kirjoja valmistui kuusi kappaletta ja ne ovat siis toteutettu maalauksen (akryyli, akvarelli ja muste), piirrustuksen (tussi ja puuväri) sekä kollaasitekniikan kautta (lahja- ja karkkipaperi, lehtileike, valokuva, kangas, teippi, muovi, liima, alumiinifolio). Kaikkien kirjojen kannet on päällystetty erilaisilla kankailla ja niissä on käytetty kahta erilaista paperia (akvarelli- ja tussityöskentelyyn tarkoitettua). Pienin kirja on kooltaan 21 x 22 cm ja isoin 40 x 32 cm. Muut kirjat ovat 15 x 30 cm, 22 x 30 cm, 16 x 43 cm ja 32 x 22 cm. Isointa vaaleanpunaista karvaista kirjaa lukuunottamatta kaikissa kirjoissa on 24 sivua (karvakirjassa on 12) ja huopaisessa tuplakirjassa sivuja on yhteensä 48.

Aikataulullisesti kirjojen työstäminen meni viimeiseen iltaan asti ennen näyttelyn avajaisia (teokseni oli esillä Taidekeskus Mäntinrannassa). Minulle tuli loppuvaiheessa kiire, koska oli hyvin vaikea arvioida kuinka paljon aikaa niinkin monen kirjan (kaikkine sivuineen) työstäminen veisi. En myöskään halunnut viedä esille yhtäkään kirjaa, johon en olisi ollut täysin tyytyväinen. Olen erittäin iloinen, että sain kaikki ”ongelma-aukeamat” korjattua ajoissa.

Kuva 10. Yksityiskohta yhdestä kirjastani, Impulse, 2016

III Esillepano

Kirjani tulivat esille Taidekeskus Mältinrantaan, isomman Galleria - tilan puolelle. Minulla oli oma nurkkaus käytettävissä ja yksi iso seinä, jonka vastapuolella sijaitsi ikkunoita. Hahmottelin monia erilaisia vaihtoehtoja kirjojen esille laittamiseen, mutta lopulta päädyin käyttämään veistosjalustoja, jotka sitten peitin oikeaan kokoon ja muotoon ommelluilla kangashupuilla. Halusin lisätä väriä tilaan ja tehdä siitä enemmän oman estetiikkani mukaisen. Seinälle kokosin ison kollaasin käyttämistäni materiaaleista sekä kuvista aikaisemmista luonnoskirjoista ja työtilastani. Tarkoitukseni oli tällä tuoda esiin teokseni lähtökohtia sekä tekemisen prosessia ja sen kaaosmaista luonnetta.

Kuva 11. Impulse, 2016

Kuva 12. Impulse, 2016

Kuva 13. Impulse, 2016

Kuva 14. Impulse, 2016

Kuva 15. Impulse, 2016

III Suhde kirjataiteeseen

Opinnäytetyöni visuaalinen osuus, opinnäyteteokseni *Impulse*, on vahvasti sidoksissa luonnoskirjoihin. Ne olivat teoksen lähtökohta, jossa pyrin saavuttamaan tavoitteeni säilyttää luonnoskirjamaisen luomisen ilon ja vapauden kirjoissani. Kuitenkin ne ovat selkeästi valmiiksi työstettyjä teoksia, jotka eivät muistuta luonnosta. Kirjojen luonnetta voisi muuttaa kuvaamalla ne ja tulostuttamalla ne usean painoksen kirjaksi, mutta luulen että haluan mielummin säilyttää ne käsintehtyinä alkuperäiskappaleina. Aion tosin kuvata kirjat tarkasti ja toivon saavani ne nettisivuilleni kirjamaisen selattavaan muotoon. Kirjojani voisi hyvin kutsua myös termillä *artist's book*, tai sitten yleistävämällä termillä kirjataide.

Kuva 16. Impulse, 2016

Kuva 17. Impulse, 2016

Kuva 18. Impulse, 2016

VI Lopuksi

Lukiessani luonnoskirjoista ja muusta kirjoihin liittyvästä taiteesta, huomasin etten itse niin kovin välitä termeistä ja niiden 'oikeasta' käytöstä. Minun puolestani kaikkea voisi kutsua vain yleisellä nimityksellä *kirjataide*. Jos sanat käännetään toisin päin, *taidekirja*, tulee mieleen kuvataiteesta tai jostain tietystä taiteen lajista kertova kirja. Lienee selvää että kirjataiteeseen liittyviä termejä joutuu joka tapauksessa selittämään ja avaamaan ihmisille, jotka eivät ole niiden tarkoista määrittämisistä tietoisia. Esimerkiksi *taitelijakirja* tuo mieleen monia eri mahdollisuuksia mitä se voisi tarkoittaa. Tässä taiteen alassa ei vain ole niin helppoja ja yksiselitteisiä termejä kuin esimerkiksi *piirros, maalaus, veistos* tai *valokuva*.

Lähdeluettelo

Painetut lähteet

1. Steven Heller & Lita Talarico (2010) *Graphic. Inside the Sketchbooks of the World's Great Graphic Designers*. Lontoo: Thames & Hudson
2. Timothy O'Donnel (2009) *Sketchbook - Conceptual Drawings from the World's Most Influential Designers*. Beverly, Massachusetts: Rockport Publishers
3. Sakke Yrjölä (2007) *Luonnoskirja = The sketchbook*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu
4. Tony Dunderfelt (2008) *Intuitio*. Helsinki: Kirjapaja

Sähköiset lähteet

5. Anne Evenhaugen (2012) *What is an Artist's book?*
<https://blog.library.si.edu/2012/06/what-is-an-artists-book/> (luettu joulukuussa 2015)
6. Jaakko Lintinen. *Taiteilijakirjoista - Taiteilijakirjoja Suomesta ja muualta*. RikArt Helsingin kaupunginkirjasto <http://www.rikart.fi/about/> (luettu joulukuussa 2015)
7. Angela Bartham, Nader El-Bizri, Douglas Gittens (2014) *Recto Verso: Redefinig the Sketchbook* <http://www.ashgate.com/isbn/9781409468660> (luettu joulukuussa 2015)
8. The Sketchbook Project www.sketchbookproject.com (luettu joulukuussa 2015)
9. Angela Lorenz (2002) *Artist's Books - For Lack of a Better Name*.
<http://www.angelalorenzartistsbooks.com/whatis.htm> (luettu joulukuussa 2015)
10. Printed Matter Inc. *What is an artists' book*
https://printedmatter.org/what_we_do/what_is_an_artists_book (luettu joulukuussa 2015)
11. Kotimaisten kielten keskus, Kielitoimiston sanakirja
<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> (luettu joulukuussa 2015)

Kuvalähteet

1. Otteita omista luonnoskirjoistani, 2015, Anna-Liisa Ronkanen
2. Otteita omista luonnoskirjoistani, 2015, Anna-Liisa Ronkanen
3. Katkelmia vuosien 1987-1992 retkipäiväkirjoista, 1998. Timo Vartiainen
4. Bolturi, 2011. Tommi Musturi
5. The Good Girl, 2007. Susan Lenz
6. Calligraffiti 3, 2011. Merrill Shatzman
7. Anna-Liisa Ronkanen, 2016
8. Anna-Liisa Ronkanen, 2016
9. Anna-Liisa Ronkanen, 2016
10. Anna-Liisa Ronkanen, 2016
11. Anna-Liisa Ronkanen, 2016
12. Anna-Liisa Ronkanen, 2016

13. Anna-Liisa Ronkanen, 2016
14. Anna-Liisa Ronkanen, 2016
15. Anna-Liisa Ronkanen, 2016
16. Anna-Liisa Ronkanen, 2016
17. Anna-Liisa Ronkanen, 2016
18. Anna-Liisa Ronkanen, 2016